

JAAKKO KORHONEN

AJATTELUN LIIKETTÄ YLIOPISTOLLA

OSALLISTUJIEK KOKEMUKSIA ESA SAARISEN YLIOPISTOLUENTOSARJASTA FILOSOFIA JA SYSTEMIAJATTELU

ikä on se kurssi, joka järjestetään Aalto-yliopiston kampuksella päärakennuksen suurimmassa salissa ja joka saa salin täyteen osallistujia? Mikä on se kurssi, jonka suorittaa yli 450 opiskelijaa ja joista osa on kurssilla uudelleen? Mikä on se kurssi, jonka luennot vetävät väkeä myös yliopiston ulkopuolelta ja jonne opiskelijat tuovat vanhempiaan? Mikä on se kurssi, jonka luennot kuvaustiimi taltioi videolle ja laittaa verkkoon saataville? Kuten arvata saattaa, se on Esa Saarisen Aalto-yliopiston kurssi *Filosofia ja systeemijattelu*. Eletään vuotta 2012 ja kurssi järjestetään 12. kertaa. Näiden kertojen aikana kurssin on suorittanut yli 2 500 henkilöä, joista yli 240 on suorittanut kurssin useampaan kertaan. Lisäksi kurssilla on käynyt satoja muita osallistujia kuuntelemassa kaikille avoimia luentoja, ja osalle heistä luennoille osallistumisesta on muodostunut jokakeväinen käytäntö. Jo näiden faktojen valossa kurssia voi perustellusti kutsua ilmiöksi, joka hakee vertaistaan.

On kuitenkin helpompi havaita se kiinnostus, joka kurssia kohtaan on, kuin vastata perustellusti ja perusteellisesti siihen, mitä osallistujat kurssista saavat ja mikä tuo heidät saliin luentosarjalle yhä uudelleen. Tässä artikkelissa lähestyn Saarisen luentosarjaa laadullisin menetelmin käyttäen aineistona osallistujien vuoden 2012 luentosarjan lopuksi kirjoittamia esseitä. Näiden esseiden perusteella tarkastelen sitä, millaisia merkityksiä osallistujat luentosarjalle antavat ja millaiseksi kokemukseksi he sen kuvaavat. Lisäksi kuvailen myös yleisemmin sitä, mitä osallistujat käsittelevät näissä esseissään. Erityisesti pyrin tässä artikkelissa vastamaan osallistujien kirjoittamien esseiden valossa seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä osallistujat käsittelevät esseissään?
- Millaisena osallistujat kuvaavat kurssin ja sen luennot?
- Mitä osallistujat kokevat saaneensa kurssilta?

Tämän artikkelin ensisijaisena tavoitteena on vastata siihen, *mitä ja millainen Esa Saarisen kurssi osallistujien kirjoittamien esseiden perusteella on*. Sen sijaan pyrkimyksenä ei niinkään ole vastata siihen, miten näitä löydöksiä voidaan selittää tietyn teoreettisen viitekehyksen valossa ja mihin teoreettisiin huomautuksiin ne antavat aihetta; teoretisointimahdollisuuksia olisi monia, mutta ne jätettäkään tämän artikkelin huomion ulkopuolelle. Tässä mielessä tämä artikkeli on pikemminkin Esa Saarisen kurssia osallistujien näkökulmasta kuvaileva kuin yleisemmällä tasolla selittävä ja teoriaa luova.

Varsinaista empiristä tutkimusta Esa Saarisen yliopistossa tai sen ulkopuolella järjestetyistä tilaisuuksista ja niiden merkityksestä osallistujille on tehty varsin vähän. Ennen kurssia ja kurssin jälkeen tehtyihin hyvinvointimittauksiin perustuen olen aikaisemmassa tutkimuksessani todennut osallistujien hyvinvoinnin kasvaneen Saarisen luentosarjan aikana (Korhonen 2012). Hyvinvointimittareilla todetun muutoksen lisäksi osallistujat itse arvioivat kurssin vaikuttaneen heidän hyvinvointiinsa myönteisesti. Heiskanen (2012) on tutkinut osallistujien tietokäsitysten ja ajattelu- ja toimintastrategioiden yhteyttä opiskeluuntoon sekä niissä tapahtunutta muutosta luentosarjan aikana. Hänen tutkimuksensa perusteella osallistujien opiskeluunto, optimismi ja reflektiivisyys kasvoivat. Kenttä (2012) on tutkinut organisatorista interventiokokonaisuutta, jossa hyödynnettiin Saarisen menetelmiä. Tutkimuksen perusteella intervention aikana tapahtui henkilökohtaisia ja yhteisöllisiä muutoksia, kuten rauhallisen itsepystyvyyden, itsetuntemuksen ja ratkaisukeisyyden kasvua sekä tiivistynyttä yhteisöllisyyttä, parempaa kiireen hallintaa sekä avoimuuden ja turvallisuuden kasvua. Lisäksi hänen tutkimuksensa perusteella osallistujien hyvinvointi kasvoi intervention aikana. Kenttä lähestyi asiantuntijaorganisaatiokontekstissa tutkimuskohdetta sekä määrällisin että laadullisin menetelmin, mutta sekä Heiskanen että Korhosen yliopistokontekstissa tehdyt tutkimukset perustuivat määrällisiin menetelmiin.

Filosofia ja systeemiajattelu -kurssi

Esa Saarinen on kertonut jatkavansa sokraattisen filosofian perinnettä, jossa pyrkimyksenä on antiikin filosofian ideaalien mukaisesti edistää parempaa elämää (Saarinen 2003; 2012). Hänen voiansano edustavan soveltavaa filosofiaa, joka pyrkii vaikuttamaan ihmisten arkipäiväiseen elämään pelkkään akateemiseen keskusteluun osallistumisen sijasta. Saarinen on kehittänyt poikkeuksellisen metodiikan, jolla hän toteuttaa pitämiään tilaisuuksiaan. Tästä hänen käyttämästään metodista ei ole vakiintunutta nimitystä, mutta se rakentuu keskeisesti hänen puheelleen ja esimerkeilleen, jotka voivat hyödyntää niin musiikkia, valokuvia kuin elokuvaakin sekä tieteellistä ja taiteellista kirjallisuutta. Hänen tilaisuuksiensa yhteys esiintyviin taiteisiin on ilmeinen, ja kunkin hänen pitämänsä tilaisuuden voi nähdä taiteellisena performanssina, jossa keskeistä ovat eheys, esteettisyys sekä tunteiden ja ajatusten virtaavuus. Käsite *luento* ei ehkä tee hyvin oikeutta sille, mitä tilaisuuksissa tapahtuu ja millaista herkkyyttä se vetäjältään edellyttää. Metodiikan voi kuitenkin ajatella olevan tietynlaista luennointia, mikäli luennointi ymmärretään tarpeeksi väljästi eikä vain luennoitsijan tiedon jakamisena osallistujille. Saarisen metodiikkaa voi kutsua esimerkiksi elämänfilosofiseksi luennoinniksi tai positiiviseksi filosofiseksi käytännöksi (Saarinen 2012). Käytettiinpä metodiikasta mitä tahansa nimitystä, on Saarinen soveltanut sitä lukuisissa tilaisuuksissa, seminaareissa ja muissa koulutusilanteissa, joista tässä artikkelissa tarkastelun kohteena on hänen Aalto-yliopistossa pitämänsä kurssi *Filosofia ja systeemiajattelu*. Tässä työssä kutsun tämän kurssin tilaisuuksia luennoiksi, kuten yliopistoissa on tapana kutsua tilaisuuksia, joissa pääasiassa yksi henkilö puhuu satojen henkilöiden ollessa läsnä kuuntelemassa. Kurssiin viittaa myös käsitteellä *luentosarja*, jota yliopiston opetusohjelmassa on käytetty ja jossa ajatuksena on, että kurssi rakentuu keskeisesti luennoille.

Filosofia ja systeemiajattelu -kurssia on järjestetty vuodesta 2001 lähtien. Kurssin suorittajien määrä on kasvanut alkuvuosien vähän päälle sadasta henkilöstä viime vuosien yli 400 henkilöön. Kurssin perusrakenne on pysynyt samanlaisena pohjautuen 7–8 Esa Saarisen pitämään ja hänen metodiikalleen perustuvaan luentokertaan. Vuoden 2012 kurssilla, johon tämä essee keskittyy, oli seitsemän Saarisen pitämää luentoa ja lisäksi yksi luentokerta, jolloin vieraana oli presidentti Martti Ahtisaari. Luennot järjestettiin keskiviikkopäivinä klo 15–18, ja ne koostuivat kahdesta luento-osuudesta kestäen hieman alle 3 tuntia noin puolen tunnin tauko mukaan luettuna. Kurssin luennoilla ei ollut yhdeksän ensimmäisen toteutusvuoden aikana otsikoita tai etukäteen nimettyjä teemoja, mutta vuodesta 2010 lähtien niille on annettu otsikot. Keväällä 2012 luentojen otsikkoina olivat *Sininen ja punainen pilleri, Kaksi sekuntia aikaa, Vincent Vega ja seuraava vaihe, Yhteispeli, Samurairaiperiaatteet ja muumifilosofia, Vieraana presidentti Martti Ahtisaari, Rakkaudet* sekä *Grande Finale*.

Aalto-yliopiston opetusohjelmassa *Filosofia ja systeemiajattelu* -kurssin osaamistavoitteet kuvattiin vuonna 2012 seuraavalla tavalla:

”Tavoitteena on lisätä osallistujan kykyä omaehtoiseen laaja-alaiseen ja luovaan ajatteluun. Painopisteessä on erityisesti osallistujan oman elämänfilosofisen otteen ja erittelykyvyn vahvistuminen sekä kyky elää muutostilanteissa arvo-ohjautuvasti.”

Kurssin sisältö kuvattiin puolestaan seuraavasti:

”Luentosarja hahmottaa esiin teemoja filosofian, ihmistutkimuksen ja systeemiajattelun perinteistä ja on otteeltaan maailmankatsomuksellinen ja soveltava. Luennoitavat sarjat ovat itsenäisiä kokonaisuuksia ja voidaan suorittaa toistuvasti.”

Kurssin suoritus muodostui luennoille osallistumisista, referaattien kirjoittamisesta, räjähdysvoimaisen oppimiskeskustelun käymisestä ja reflektioesseen kirjoittamisesta. Referaatit kirjoitettiin kolmesta kurssin sivuilla nimetystä artikkelista. Räjähdysoimainen oppimiskeskustelu käytiin noin neljän hengen ryhmissä, ja siitä palautettiin lyhyt kirjallinen raportti. Referaatit ja oppimiskeskustelu arvosteltiin asteikoilla hyväksyty–hylätty, ja kurssin suorittaminen edellytti niiden tekemistä hyväksytysti. Kurssin lopuksi osallistujat kirjoittivat reflektioesseen, jossa ohjeistuksen mukaan tuli tarkastella ”joitakin luennolla esiin tulleita teemoja, käsitteitä ja ajatussisältöjä soveltavasti ja pohdiskelevasti”. Ohjeistuksessa kirjoittajia kehoitettiin hyödyntämään kurssin käsitteistöjä, oheiskirjallisuutta ja omia kokemuksiaan. Esseen kansilehdelle kirjoittajilta pyydettiin myös vastausta kysymykseen ”Mitä opit kurssilla (vastaaminen vapaaehtoista)”. Reflektioesseen tavoitemittana oli noin 5 sivua, ja se arvosteltiin asteikolla 0–5, minkä perusteella muodostui kurssin arvosana. Esseitä palautettiin yhteensä 457, joka oli samalla kurssin suorittaneiden osallistujien määrä.

Kuten myös aiempina vuosina, vuonna 2012 *Filosofia ja systeemiajattelu* -kurssi sai erittäin hyvät arviot sille osallistuneilta opiskelijoilta. Keväällä 2012 kurssin jälkeen kerättyyn Aalto-yliopiston yleiseen kurssipalautekyselyyn vastasi 167 osallistujaa (36 % kurssin suorittaneista). Vastajista 99 % arvioi *Filosofia ja systeemiajattelu* -kurssin vähintään hyväksi (3) ja 89 % arvioi kurssin erittäin hyväksi (4) tai kiitettäväksi (5). Asteikolla 1–5 arvioituna kurssin yleisarvosanan keskiarvo oli 4,48 (kh = 0,74), mitä voi pitää poikkeuksellisen korkeana arviona ottaen huomioon kurssin suuren osallistujamäärän.

Aineisto ja menetelmät

Tämän artikkelin empiirisenä aineistona käytän osallistujien kurssin lopuksi kirjoittamia reflektioesheitä. Esseeohjeiden yhteydessä esitettiin toivomus siitä, että osallistujat luovuttaisivat esseensä tutkimukseen ja halukkaita pyydettiin ilmaisemaan suostumuksensa siihen esseensä kansilehdellä. Esseitä palautettiin yhteensä 457 kappaletta, joista 229:ssä (50 %) oli annettu lupa tutkimuskäyttöön. Tutkimuskäyttöön myönnettyistä esseistä suomeksi oli kirjoitettu 217, ruotsiksi 9 ja englanniksi 3. Tähän tutkimukseen valitsin tutkimuskäyttöön myönnetyt suomenkieliset esheet.

Aineiston analysoinnin tein aineistolähtöisesti ilman ennalta valittua teoreettista viitekehystä. Ennen tämän tutkimuksen varsinaisen analysoinnin aloittamista olin lukenut kaikki yli 450 palautettua esseetä ainakin kertaalleen, sillä olin toiminut kurssin assistenttina. Jo aineiston lukeminen ilman tarkempaa analyysiä muodosti jonkinlaisen käsityksen siitä, mistä osallistujat kirjoittivat. Analysointia varten arvoin esheet tietokoneavusteisesti satunnaiseen järjestykseen ja aloin lukea ja analysoida niitä tämän arvotun järjestyksen mukaisesti. Analysoinnissa apuna käytin laadullisen aineiston analyysiin kehitettyä ATLAS.ti 6 -ohjelmistoa. Analysoinnissa keskityin aluksi tunnistamaan ne kohdat, joissa osallistujat käsittelevät kurssia ja siihen liittyviä kokemuksiaan. Analyysi jatkui näiden kurssiin liittyvien kokemusten tarkemmalla luokittelulla. Analysoidessa muodostin aluksi kymmeniä luokkia, jotka kuvasivat avainsanoja ja lauseita siitä mitä kirjoittaja tässä kurssiin liittyvässä osuudessa käsittelee. Luokittelin näitä luokkia abstraktimpien, laajempien teemojen alle. Noin 30 esseiden analysoimisen jälkeen koin, että olin saavuttanut saturaation eli aineiston kylläntymispisteen, jonka jälkeen aineisto ei tuottanut enää merkittävästi uutta. Jatkoin analysoimista tämän jälkeen vielä 40 esseeseen asti.

Seuraavaksi esittelen tulokset tutkimuskysymyksittäin. Olen tehnyt aineistosta ottamiini lainauksiin joitakin harvoja kirjoitusvirheiden korjauksia, jotka eivät mielestäni ole vaikuttaneet niiden merkitykseen mutta ovat tehneet lukemisen helpommaksi. Lainauksien lopussa on esitetty hakasulkujen sisällä numerolla essee, josta lainaus on otettu.

Avoimia reflektioita elämästä ja sen mahdollisuuksista kurssin käsitteistöä käyttäen – mitä osallistujat käsittelevät esseissään ja miten?

Osallistujat pohtivat *Filosofia ja systeemiajattelu* -kurssin esseissään laajasti elämää ja eri elämänalueita. Kirjoittajat pohtivat sitä miten elämää tulisi elää ja miten elää parempaa elämää. Moni kirjoittajista pohti elämäänsä sekä menneisyyden, nykyisyyden että tulevaisuuden aikaperspektiiveissä. He kuvailivat millaisia he ovat joskus olleet, millaisia nyt ovat ja millaisia haluaisivat olla tulevaisuudessa. Kirjoittajat pohtivat esimerkiksi luonnettaan ja käyttäytymistyyliään sekä yleisesti että tietyissä tilanteissa. Kirjoittajat käsittelevät onnistumisia omassa elämässään mutta myös heille vaikeita ja kipeitä asioita. He kuvailivat mitä toiveita heillä on oman kasvunsa ja kehityksensä suhteen ja kertoivat avoimesti omista kehityskohdistaan, joissa he toivoivat edistyvänsä. Voi kuvailla, että yleisesti esheet olivat kirjoituksia, joissa osallistujat pohdiskelevasti käsittelevät elämäänsä hyödyntäen kurssin tarjoamien käsitteiden näkökulmia.

Osa kirjoittajista myös itse kuvaili esseensä teemoja. Monet näistä kirjoittajista kertoivat esseessään käsittelevänsä itseään ja omaa kasvuaan. Esimerkiksi seuraavassa lainauksessa kirjoittaja kuvaa käsittelemäänsä seuraavasti:

”Käsittelen tässä reflektioesseessä sitä henkisen kasvun polkua, jota olen kulkenut viimeiset vuodet, käyttäen kurssin käsitteistöä selvittämään eri vaiheita ja oivalluksia.” {E19}

Osa kirjoittajista toi suoraan esille, että heidän esseessään harjoittamansa pohdinta oli kurssin aikaansaamaa. Esimerkiksi eräs osallistuja kirjoitti esseensä aluksi seuraavasti:

”Seuraavat kappaleet sisältävät lyhyitä ajatuksenkulkuja, jotka ovat osa sitä itsetutkiskelun ja itsensä kokonaisuutena uudelleen hahmottamisen prosessia, joka ’Filosofia ja systeemiajattelu’ -kurssin seurauksena sysäytyi liikkeelle.” {E30}

Joillekin osallistujista esseen kirjoittaminen oli uusi kokemus, minkä osa kirjoittajista toi esille. Valtaosa kurssin osallistujista opiskeli teknistä alaa, jossa esseetyyliset kirjoitustehtävät eivät ole kovin tavallisia, ja osa kirjoittajista kertoi tunteneensa hieman ahdistusta tällaisesta tehtävästä. Moni kuitenkin kuvaili kirjoittamisen olleen heille yllättävän helppoa, kun he olivat sen aloittaneet. Useat kirjoittajat myös mainitsivat, että esseen kirjoittaminen oli heille myönteinen ja opettavainen kokemus. Osallistujien kirjoituksien perusteella esseen kirjoittamistehtävä oli luonut heille mahdollisuuden pohtia omaa elämäänsä, ja osa kirjoittajista eksplisiittisesti totesi tämän seikan, mitä havainnollistaa seuraava lainaus:

”Tämä essee ei tule vastaamaan mitään mitä olen aikaisemmin kirjoittanut. Tämä koulu valmentaa meitä akateemiseen ajatteluun ja tieteelliseen kirjoittamiseen. Tämä kurssi on ensimmäinen kurssini, jolla ajattelu viedään tieteen tutkimuksesta itsensä tutkiskeluun. Mitkä taustat vaikuttavat ajatteluuni ja päätöksentekooni? Jo ennen tätä kurssia olen tehnyt joitakin havaintoja itsestäni. Olen tunnistanut olevani hyvin tunneperäinen päätöksenteossa eivätkä järkipäätökset useinkaan saa sijaa yksityiselämässäni. Opiskelussani olen oppinut rationaaliseen ajatteluun, mutta en ole soveltanut sitä muussa elämässäni. Tässä esseessä haluaisin keskittyä omaan elämäni, tulevaisuuteeni ja ajatuksiini. En halua käyttää tätä tilaisuutta pohtimalla sitä opinalani kautta. Tämä kurssi on minua itseäni varten.” {E14}

Sen lisäksi, että kirjoittajat kertoivat millaisiin tuloksiin he olivat joidenkin asioiden suhteen tulleet, he esittivät paikoin myös kysymyksiä. Joihinkin esitettyihin kysymyksiin kirjoittajilla ei vaikuttanut olevan vielä vastauksia ja niiden esittämistyyli oli sellainen, että kysymykset olivat heidän mielestään tärkeitä pohdittavia. Osin kysymykset olivat yleisempiä kuin kirjoittajaa koskevia, mutta monesti ne liittyivät osallistujan omaan ajattelu- tai toimintatapaan. Esimerkiksi eräs kirjoittaja esitti seuraavia kysymyksiä itselleen:

”Tietoa ja yritystä on, mutta toteuma jää puutteelliseksi. Tiedän vanhastaan, että tunne-elämä liittyy motivaatioon suuresti. Harjoitanko liikaa latistamista, vähättelyä ja kylmää realismia suhteessa omaan itseeni? Kannattaako minun enää sivuuttaa merkityksellisyyden ja ylevyyden hyödyt omalle elämälleni?” {E7}

Esseissä näkyi kirjoittajien rehellisyys ja avoimuus itselleen. Kirjoittavat pohtivat omia kehityskohtiaan ja he myönsivät toiminnassaan myös sellaista piirteitä, joista he eivät olleet ylpeitä.

Moni kertoi itsestään asioita, joita on usein ikävää ja kiusallista myöntää itselleen ja muille. Esimerkiksi seuraavassa lainauksessa kirjoittaja kuvailee toimintaansa parisuhteen riitatilanteessa:

”Riitatilanteessa ja kritiikkiä vastaanottaessani huomaan nyt toimivani usein Esa Saarisen sovinnonteko-ohjeita vastaan. Pyydettyäni anteeksi tyttöystävältäni tyhmää käytöstäni, kuuntelen kyllä miten hän on kokenut asian ja mitä hän tuntee. Kritiikin kuultuani otan sen kuitenkin usein liian henkilökohtaisesti, vaikka hän ei sitä ole niin tarkoittanutkaan. Tässä vaiheessa en usein osaa olla hiljaa ja antaa tilanteen loppua, vaan kerron oman näkökulmani ja parhaassa tapauksessa puolustelenkin itseäni vaikka tiedänkin toimineeni väärin. Riita vaan jatkuu vaikka asia oli jo oikeastaan käsitelty loppuun. Nyt kun ajattelen, huomaan kokevani tällaisissa tilanteissa itseni oikeuteksi puolustautumaan vaikka se olisi lopputuloksen kannalta turhaa ja riitaa kylvävää. Huomaan jälleen käyttäväni uoma-ajattelua ja tiedostan, että tässäkin asiassa minulla on kasvun ja kehityksen paikka.” {E43}

Vastaavasti seuraavassa lainauksessa kirjoittaja myöntää toimivansa elämässään usein siten kuin luennolla esitetty Pulp Fiction -elokuvan hahmo Vincent Vega, joka etsii ulkoisista tekijöistä syyt kaikkiin elämänsä kielteisiin tapahtumiin pohtimatta omaa osuuttaan:

”Muistan hetken luennolla, jolloin tajusin, että toimin usein elämässäni Vincent Vegamaisesti. Etsin ulkoisia tekijöitä omille vioilleni ja virheilleni. Tämä sai minut pohtimaan sitä harmia, mitä tahtomattani aiheutan itselleni ja muille tekojeni kautta. Toimin liian myöhään ja syytin kiirettä. Toimin ajattelemattomasti ja sanon että eihän tuollainen voi tulla mieleen. Totuus on se, että minulla saattoi hyvin olla kiire ja saattoi olla etten ollut koskaan ajatellut asiaa, mutta tästä huolimatta minulla oli kaikki edellytykset toimia ajoissa ja ajatella etukäteen.” {E35}

Näistä lainauksista käy mielestäni selvästi esille, miten kirjoittajat ovat tunnistaneeet itsessään kehityskohtia ja kuinka he myöntävät esseissään kiusallisiakin asioita. Tällaisten asioiden käsitteleminen edellyttää kirjoittajalta avoimuutta ja rohkeutta. Kuten eräs kirjoittaja totesi, ”On oltava rohkea uskaltakseen myöntää toteuttaneensa Vincent Vegan filosofiaa” {E21}. Esseiden avoimuudesta ja rehellisyydestä voi tulkita, että moni kirjoittajista luotti varsin paljon Esa Saariseen ja kurssin henkilökuntaan. Merkittävänä voidaan pitää myös sitä, että jopa puolet esseiden kirjoittajista luovutti nämä hyvinkin henkilökohtaiset esseensä tutkimuskäyttöön.

Huomattavan moni kirjoittajista käsitteli esseessään kurssiin liittyviä ennakkokäsityksiään. Useat kirjoittajista kertoivat kuulleen kurssista sekä myönteisiä että kielteisiä arvioita. Vaikka osallistujat olivat kuulleet kurssista myös myönteisiä arvioita, monet toivat esille suhtautuneensa kurssiin aluksi epäilevästi. Käsitys kurssista muuttui kuitenkin sen aikana:

”Olin kuullut, että luennot ovat erityisen mielenkiintoisia ja erilaisia kuin perus Aalto yliopiston luennot. Kurssin tavoitteena on lisätä osallistujan kykyä omaehtoiseen laaja-alaiseen ja luovaan ajatteluun. Silti epäilin ennen kurssin alkua, kuinka yhdellä kurssilla voisi olla erityisesti vaikutusta omaan ajattelukykyyni. Tämän takia ensisijaisena motiivina kurssille ilmoittautuessani oli vain saada kasaan helppoja opintopisteitä. Kuitenkin nyt kirjoittaessani reflektioesseeä ja kurssin ollessa loppusuoralla, voin sanoa, että kurssi tarjosi minulle paljon enemmän kuin pelkät opintopisteet. (...) Uskon, että pystyn paremmin nyt kurssin käyneenä harrastamaan elämänfilosofisesti vahvaa ajattelua. Kurssi nosti esille hyviä työvälineitä oman elämän kehittämiseksi. Lisäksi kurssi nos-

ti esiin teemoja, joita voi käyttää lähtökohtina omien arvojen mukaisen elämän tavoittelussa. Myös tulevaisuuden suuret valinnat ja elämän muutokset tulevat luultavasti helpommin käsiteltyä kurssin tarjoaman prosessin avulla.” {E10}

Monessa esseessä toistui edellisen esimerkin kaltainen tarina, jossa osallistuja suhtautui aluksi kurssiin hyvinkin epäilevästi mutta kurssin aikana alkoi nähdä kurssin annin hänelle itselleen merkittävänä. Moni kirjoittajista esitti kiitokset kurssin järjestämisestä ja oli selvästi tyytyväinen kurssille osallistumisestaan:

”(...) täytyy sanoa, että ensimmäisen luennon jälkeen olin sekä innoissani että skeptinen. A-salissa {kurssin luentosalissa} tuli kuitenkin kurssin aikana ajateltua niin montaa mielenkiintoista asiaa niin syvällisesti, että pian skeptisyys väistyi, ja sallin itseni innostua kehittämään edelleen pintaan pulpahtaneita ajatuksia. Uskon, että pystyn kurssilta saamillani eväillä jatkamaan itseni kehittämistä entistä paremmin, löytämään uusia mahdollisuuksia ja estämään uomaan jämähtämisen. Ehkä sain joitakin ideoita parantaakseni onnellisuuttani myös parisuhdekontekstissa. Tahdon näin esittää kiitokseni kurssin järjestäjille antoisasta elämyksestä.” {E17}

Esseiden perusteella kurssi ylitti osallistujien odotukset myös silloin, kun he suhtautuivat kurssiin innostuneen odottavasti. Esimerkiksi seuraavassa lainauksessa myönteisesti kurssiin suhtautunut kirjoittaja kertoo ensimmäisen luennon yllättäneen hänet:

”Jokaisen itsetutkiskelun tuottaman aikaansaannoksen ilmaiseminen, varsinkin laajamittainen sellainen ja ei-verbaalisessa muodossa, on vaikea jäsenellä saati aloittaa, joten aloitetaan sieltä mistä kaikki, allekirjoittaneen osalta, alkoi. Kurssin aloitusluento tuli täysin puun takaa, kuin iskuna kasvoille, mutta positiivisena sellaisena (osuvampi vertauskuva olisi suukko vastakkaisen sukupuolen edustajalta jonka kiintymyksestä ei aiemmin ollut lainkaan tietoinen). Oli kuin luennoitsija olisi salaa murtautunut mieleni sisään ja hakenut sieltä kaikki ne kysymykset ja jopa mielipiteet jota olen pohtinut ja hautonut niin pitkään kuin jaksaa muistaa. Osasy tähän oli myös lähtökohta ja mielentila missä tulin kurssille: olin kuullut siitä erittäin vähän, ja se vähä oli positiivista.” {E29}

Kirjoittajat käsitelivät esseissään myös sitä, josta heidän kurssia koskevat ennakkokäsityksensä olivat muodostuneet. Osallistujien kirjoituksista selvisi, että osaltaan heidän kielteinen käsityksensä filosofiasta oppiaineena oli luomassa negatiivisia ennakkoluuloja. Seuraavasta lainauksesta ilmenee, miten kirjoittaja kertoo suhtautuneensa filosofiaan ja sitä kautta kurssiin ennakkoluuloisesti:

”En ole koskaan aikaisemmin varsinaisesti opiskellut filosofiaa ja suhtauduinkin hieman ennakkoluuloisesti siihen kuinka filosofian kurssi soveltuu insinööriopintoihin TKK:lla. Ensimmäistä kertaa A-salissa istuessani tajusin kuitenkin olleeni väärässä. Jos olisin tajunnut että filosofia tarkoittaa juuri oman elämäntapojen, elämän laadun, ajattelun ja mallien kehittämistä, olisin varmasti perehtynyt siihen jo huomattavasti aikaisemmin.” {E22}

Osallistujille selvisi kuitenkin varsin nopeasti, että kurssilla tarkoituksena ei ollut opettaa filosofiaa irrallaan elämästä. Sen sijaan filosofian tarkoitus on toimia oman ajattelun tukena ja olla sovellettavissa omaan elämään, kuten Esa Saarinen toi esille. Esimerkiksi eräs kirjoittajista kertoi seuraavalla tavalla, että *Filosofia ja systeemiajattelu* -kurssilla filosofiaa käsiteltiin eri tavoin kuin lukiossa:

”Lukiossa tutustuttiin tietysti filosofian perusmääreisiin, mitä se on ja ketkä ovat tunnettuja filosofi-
losofeja. (...) Kuten jo mainitsin aikaisemmin, lukion peruskurssien filosofiasta puuttui filosofian
merkitys henkilön itsensä kannalta. Filosofia esitettiin kuin se olisi fysiikkaa tai matematiikkaa.
Saarinen kuitenkin täsmensi heti alkuun, että kurssilla ei ole tarkoitus opiskella filosofiaa vaan
kurssin on tarkoitus antaa opiskelijalle kipinä oman ajattelun tarkasteluun. Kurssia olikin hyvin
vaikea mieltää yhdeksi kurssiksi muiden teknisten kurssien joukkoon. Saarisen kurssi oli itseään
varten – sitähan filosofia pohjimmiltaan on, ajattelevan olion oman ja muiden olemassaolon häm-
mästelyä.” {E23}

Kiinnostavaa on, että lähes poikkeuksetta ja riippumatta ennakkokäsityksestä, kokemus kurs-
sista muodostui myönteisessä mielessä erilaiseksi kuin mitä ennakkokäsitys siitä oli. Kurssi pystyi
sen kuluessa sekä voittamaan negatiiviset ennakkoluulot että myös ylittämään positiiviset ennak-
ko-odotukset. Osaltaan filosofia, joka esiintyy käsitteenä kurssin nimessäkin, oli luomassa osallis-
tujille ennakkokäsityksiä, mutta he huomasivat kurssin aikana, ettei kurssi ollutkaan heidän käsi-
tyksiensä mukainen filosofian kurssi. Esseissä toistui se, että osallistujat olivat kurssin aikana huo-
manneet, että kurssilla ja luennoilla oli mahdollisuus kehittää itseään, minkä osallistujat kokivat
motivoivana ja mistä he jopa esittivät kiitokset.

Lämpimiä, innostavia ja energisiä luentoja, jotka synnyttivät keskittynyttä ajattelua – millaisena osallistujat kuvaavat kurssin ja sen luennot?

Esseeohjeistuksessa kirjoittajia kehoitettiin käyttämään kurssilla esitettyjä teemoja, käsitteitä ja
ajatussisältöjä soveltavasti ja pohdiskelevasti. Esseeohjeistuksessa tai muutenkaan kurssilla osal-
listujia ei kehoitettu kirjoittamaan esseessään erityisesti kurssiin liittyvistä kokemuksistaan, mut-
ta siitä huolimatta monet kirjoittajat käsittelivät paikoin esimerkiksi kurssin luentoja ja niihin liit-
tyviä kokemuksiaan. Kurssi sinällään ei kuitenkaan ollut useimpien kirjoitusten huomion kes-
kipisteenä, ja kaikki kirjoittajat eivät kertoneet omasta kurssikokemuksestaan. Monet kirjoittajat
nostivat esseessään selvästi esille luentosarjan luennot erityisenä kokemuksena. Kirjoittajat yh-
distivät luennolla Saarisen esittämiä esimerkkejä omaan elämäänsä ja he pohtivat elämäänsä nii-
den valossa. Osallistujat kertoivat, että luennot laittoivat heidät ajattelemaan ja pohtimaan, kuten
seuraavasta lainauksesta ilmenee:

”Eräällä luennolla esitetty vauvaenergia pisti pohtimaan. Tajusin, että painotukseni symboliseen
tietoon oli aivan liiallista. Itse olin tosin ollut esiintyvässä työssä, asiakaskontakteissa ja viestintätehtä-
vissä ja hallitsin vaikeitakin viestintähaasteita, mutta periaatteellinen ymmärrykseni epäverbaa-
lin epäsymbolisen toiminnan arvosta oli jäänyt vajaaksi. Selitin asioita mielessäni edelleen puhki ja
en halunnut kokea niitä, vaikka asia olisi usein saanut paljon paremman käsittelyn kokemalla ja elä-
mällä.” {E7}

Sen lisäksi, että luennot olivat herättäneet ajattelua, monet kirjoittajat kertoivat, että he olivat
ymmärtäneet, saaneet oivalluksen tai heränneet johonkin asiaan luentojen aikana. Eräs osallis-
tuja kirjoitti seuraavasti:

”Tietynlaisen heräämisen koin luennolla, kun aiheena käsiteltiin kahden ajattelun järjestelmää.

Vaikka olin aikaisemminkin jo hieman mietiskellyt omia toiminnan malleja, en ollut törmännyt ajatukseen systeemi yhden ja systeemi kahden välisistä eroista. Jälkeenpäin pohtiessani omia toiminnan malleja ja syitä, huomasin toimivani täysin systeemin mukaisesti. Kaikki päätökseni olivat vaivattomia, nopeita ja eivät aiheuttaneet mitään epämukavuutta elämässä. Todellakin yhdistin 'ajatuksellisen helppouden illuusioksi todellisuudesta.' {E15}

Aina oivallukset eivät tapahtuneet luennon aikana, vaan osallistujat toivat myös esille, että he olivat saaneet luennoilta jotakin, jonka he olivat myöhemmin ymmärtäneet. He kertoivat jääneensä luennon myötä pohtimaan jotakin asiaa, jonka seurauksena he olivat oivaltaneet jotakin uutta:

"Kurssin ensimmäisellä luennolla esitelty idea käsitteestä 'Ehkä' ja Matti Nykäsen elämänfilosofiasta 'Anna tsäänsille mahdollisuus' jäivät luennon jälkeen kytämään mieleeni. Myöhemmin ymmärsin, että elämäni on muokannut suurelta osin joko ehkän salliminen tai sen systemaattinen kieltäminen." {E30}

Vaikka jokin Esa Saarisen luentotilanteessa käyttämistä esimerkeistä saattoi olla joillekin osallistujille entuudestaan tuttu, se ei kuitenkaan estänyt uusien oivallusten tai näkökulmien saamista. Esimerkiksi seuraavassa lainauksessa kirjoittaja kertoo kurssilla esitetyn *Invictus*-elokuvan kohdauksen avanneen hänelle uutta:

"Olen ennenkin nähnyt Mandela-videon, mutta vasta Saarisen tulkitsemana huomasin miten tärkeitä erilaiset pienet ja mitättömältä vaikuttavat käytöstavat ovat. Esimerkkeinä Mandelan käyttämistä keinoista oli puhuteltavan nimen mainitseminen ja Francoista kiinnostuminen ainutlaatuisena yksilönä, vaikka Mandela oli itse tärkeä presidentti. Itse en ole erityisesti tiedostanut nimeltä mainitsemisen hienoutta ennen luentoja." {E31}

Moni totesi, että oli luennolla tullut ajatelleeksi asioita uusista näkökulmista. Esimerkiksi seuraavassa lainauksessa kirjoittaja kertoo luennon herättämästä ajatuksesta seuraavasti:

"(...) juurikin tämä toisella luennolla esitetty asia ja varsinkin kommentti kokonaisuuden tulemissen tilasta ovat minulle tällä hetkellä merkittäviä pohdinnan aiheita elämäni varten. En ole ajatellut asiaa aikaisemmin ja täten ehkä automaattisesti luullut, että minulla on asiat selvänä kokonaisuuden hahmottamisen kannalta, mutta nyt huomaan, että luennolla annettu kehoitus osuu suoraan omaan elämäni." {E34}

Monet osallistujat toivat esille, että kurssin luennot olivat jollakin tavalla olleet yllättäviä. Yllättävää oli muun muassa se, että luennolla käsitellyn pystyi useimmiten liittämään omaan elämäänsä. Kirjoittajat kertoivat yllättyneensä myös siitä ajatuksien rikkaudesta, mitä luennon aikana osallistujille syntyi:

"Yllätyin siitä, kuinka erilaisia ajatuksia syntyi eri ihmisille saman luennon aikana. Käsiteltyjen teemojen yleispätevyyden dimension takia jokainen pystyi ajattelemaan käsiteltyä aluetta oman perspektiivinsä, kokemuksiansa ja persoonansa läpi." {E17}

Osallistujien esseissä näkyi selvästi, miten he kokivat kurssin luentojen olleen hyödyllisiä heille itselleen. Monet kirjoittajat totesivat tämän poikkeavan tavanomaisesta filosofiasta ja sen opettamisesta. Eräs osallistuja kirjoitti seuraavasti:

”Kuulin kerran erään tuttuni sanovan, että ’kävisit sen oikean filosofian kurssin’ (Esa Saarisen kurssin sijaan). En pistänyt aiheesta väittelyä pystyyn, mutta olen myöhemmin miettinyt kyseistä toteamusta useampaan otteeseen. Toisin kuin klassinen ja teoreettinen filosofia, Esa Saarinen kertoo filosofiansa olevan välittömästi hyödyllistä kuulijoilleen. Mielestäni tämä pitää nimenomaan paikkaansa. Esa Saarinen saavuttaa filosofiallaan yksilön kannalta jotakin hyvin tärkeää: jos luento ja jaksaa seurata, alkaa päässä väistämättä pyörimään omaa ajatusmaailmaa kehittäviä prosesseja. Tai ainakin itsellä alkoi, ja uskon Saarisen olevan tyytyväinen tähän saavutukseen. Nämä prosessit ovat hyvin yksilökohtaisia ja liittyvät läheisesti kunkin omaan, erilaiseen ajatusmaailmaan.” {E39}

Kirjoittajat kuvailivat luentosalissa vallinnutta tunnelmaa poikkeukselliseksi. Osallistujat kertoivat tunnelman olleen jotakin poikkeuksellista keskittyneisyydeltään, energisyydeltään ja lämpimyydeltään. Esimerkiksi eräs osallistujista kirjoitti seuraavasti:

”(…) kun istuin E. Saarisen ensimmäisen luennon läpi, en voinut kuin hämmästellä koko salin keskittyneisyyttä. En ole koskaan nähnyt aikaisemmin koulumme luennoilla niin ääriä myöten täynnä olevaa salia ja niin täydellistä keskittymistä puhujaa kohtaan.” {E23}

Useimmat osallistujista olivat katsoneet luennon jälkeen verkkoon saataville laitettuja videotalliointeja, mitä mahdollisuutta kirjoittajat arvostivat. Luentokokemus itse salissa vaikutti olevan osallistujille kuitenkin erityisen poikkeuksellinen, ja jotkut vertasivat sitä myös luennosta tehtyyn videotallenteeseen. Esimerkiksi seuraavassa lainauksessa kirjoittaja vertaa salissa saamaansa kokemusta luentovideon katsomiseen:

”Jouduin jäämään yhden kerran pois luennolta toisen kurssin harkkutyön takia, joten katsoin kyseisen luennon videon kurssin kotisivuilta. Huomasin katsoessani yksin videota huoneessani, että luennon anti oli täysi erilainen kuin A-salissa istuessa. Jotenkin se ihmispaljous ja sen latautunut energia tarttui myös minuun.” {E31}

Luentojen tunnelmaa kuvattiin jopa sellaiseksi, mitä osallistujat toivoivat jokapäiväiseen elämäänsä:

”Ne kerrat kun olen tämän kurssin luennoilla käynyt, minut valtasi lämmin olo. Se yhteishenki oli jotain sellaista missä haluisin olla joka päivä läsnä.” {E40}

Osallistujat kertoivat viihtyneensä luennoilla poikkeuksellisen hyvin. Kirjoittajat kertoivat, että kurssin luennot eivät tuntuneet tyypillisiltä luennoilta vaan olivat henkilökohtaisen antoisuuden lisäksi myös viihdyttäviä. Seuraavassa lainauksessa kirjoittaja käsittelee kurssia humoristiseen sävyyn, kuten jotkut kirjoittajat tekivät esseissään:

”Ja tajuamattani sitä vielä vähään aikaan sattui mieleni viritys olemaan juuri näillä aalloilla tuona ohikiitävänä hetkenä, kun ystäväni kertoi yhdistävänsä elektroniikan ja sähkötekniikan ensimmäisen vuoden opintoihin pikkuisen filosofiaa ja systeemiajattelua: ’Hei, sehän tuo tähän just kivaa vastapainoa!’ Joo, voima ja vastavoima, semmonen erisuuntainen vääntömomentti, mietin. Mutta sitä se toden totta oli. Ylipäättään mennä kurssille, jonka suorittamiseen ei sisälly laskuharjoituksia, vaan karismaattisen, joskin vähän hassun näköisen professorin lennokkaita luentoja, oli virkistävää. Se oli sellaista opiskelua, jota Hollywood meille esittää. Joku voisi sanoa tätä hyväksi tavaksi käyttää vapaa-aikaa, mutta näin jälkikäteen ajateltuna sanoisin tätä erinomaiseksi lähtökohdaksi

oppimiselle. Nyt tahdon vielä alleviivata: tämä kurssi hyötyi siitä, että oli lukujärjestyksessäni ainutlaatuinen, ja toisaalta muihinkin opintoihini vuoti hieman pirteyttä tästä aivan erilaisesta kurssista. Fysiikka kertoo miten curling-kivi liukuu. Matematiikka kertoo kuinka monta päivää on, kunnes maito menee vanhaksi. Mutta insinöörilläkin on sielu.” {E12}

Osallistujien kirjoitusten perusteella luentosarjan luennot muodostivat heille tilanteen, jossa he saivat oivalluksia ja uusia näkökulmia asioihin. Luennot saivat heidät pohtimaan asioita etenkin heidän oman elämänsä näkökulmasta. Heidän kertomuksiensa perusteella luennoista jäi myös usein ajatuksia, joita he jäivät pohtimaan ja joista he saivat myöhemmin oivalluksia. Luennoilla vallinnut keskittyneisyys, lämmin tunnelma ja luentojen energisyys tuotiin esille niiden poikkeuksellisenä piirteenä.

Oman ajattelun ajatteluun ja henkiseen kasvuun rohkaiseva kurssi, joka antoi näkökulmia ja synnytti oivalluksia – mitä osallistujat kokevat saaneensa kurssilta?

Monet osallistujat kertoivat jossakin kohdin esseetään, mitä olivat saaneet kurssilta. Sen lisäksi, että jotkut vastasivat esseensä kansilehdellä pyydettyyn kysymykseen ”mitä opit kurssilla”, moni käsitteli kurssin antia kirjoituksensa lomassa. Antia käsitellessään monet kirjoittajista nostivat esille luennot merkittävänä. Monet osallistujat toivat esille, että kurssi oli rohkaissut ja kannustanut heitä omien päämääriensä ja toimintatapojensa pohtimiseen. Erityisesti kurssin koettiin innostaneen oman ajattelun tutkimiseen ja sen kehittämiseen, kuten seuraavasta lainauksesta selviää:

”Saarisen kurssin tärkein anti itselleni oli kannustus oman ajattelun kehittämiseen ja omien päämäärien ja motivaation tutkimiseen. Toivon pystyväni tekemään itseni näköisiä ratkaisuja jatkossa helpommin. Lisäksi toivon pääseväni lopulta eroon kyynisyydestä ja ennakoasenteista. Ymmärrän, että tällaisen ajattelun kehittäminen vaatii aikaa ja varsinaista ajatustyötä. Mielestäni luennot olivatkin mainioita ajatushautomoita, sillä nykyaikaiselle tekniikan opiskelijalle ei välttämättä muuten tarjoudu sopivia hetkiä tällaisen ajatustyön tekemiseen, ainakaan yhtä intensiivisesti.” {E39}

Kurssin kerrottiin auttaneen oman elämän ja etenkin omien toimintatapojen hahmottamisessa. Osallistujat kertoivat myös löytäneensä itsestään sellaisia vahvuuksia, joista he eivät olleet aiemmin tietoisia. Esimerkiksi eräs kirjoittajista kuvaa kurssin antia seuraavasti:

”Luentosarja tehtävineen ja tämän reflektioesseen kirjoittaminen auttoi minua hahmottamaan ja jäsentämään paremmin omaa elämääni ja omia ajatuksiani. Suurimpana luentosarjan antina näen sen antaman kannustuksen henkiseen kasvuun. Luentojen ja siihen liittyvien tehtävien avulla olen saanut omasta itsestäni esille sellaisia valmiuksia, joita hyödyntämällä voin paremmin kohdata tulevaisuuden haasteet.” {E38}

Kuten aiemmin toin esille, moni kirjoittajista käsitteli sitä, miten elämää tulisi elää ja erityisesti sitä, miten elää parempaa elämää. Osa kirjoittajista liitti myös kurssin annin näihin teemoihin. Esimerkiksi seuraavassa lainauksessa kirjoittaja kertoo, miten kurssi on vaikuttanut häneen ja hänen tapaansa elää:

”Koen, että kurssi on antanut minulle paljon! Luennot ovat saaneet minut tarkastelemaan omia ajattelutapojani hyvin voimakkaasti uudessa valossa. Olen oppinut empaattisemmaksi, huomioivammaksi, huolehtivaisemmaksi ja kaiken kaikkiaan mielestäni paremmaksi ihmiseksi.” {E42}

Kirjoittajat kertoivat, että kurssi oli auttanut heitä kohtaamaan muita ihmisiä aiempaa myönteisemmin ja yhteistyökykyisemmin. Jotkut osallistujista kertoivat saaneensa kurssilta työkaluja, joilla kehittää omia toimintatapojaan. Useat kirjoittajat käyttivät varsin vahvoja ilmaisuja kurssin antia kuvatessaan:

”Olen saanut kevään luennoilta paljon aineksia siihen, kuinka voin kasvaa ihmisenä. Sekä siihen, kuinka voisin kehittää ajattelun systeemejäni 1 ja 2. Tämän kevään aikana olen kehittänyt itseäni toisten ihmisten parempaan, positiivisempaan ja yhteistyöhakuisempaan kohtaamiseen, mistä jo aiemmin tässä kirjoituksessa mainitsin. Tiedostan, että minulla on vielä paljon kehitettävää ja, että kasvaminen ihmisenä on päättymätön prosessi. Pidänkin parhaana pienten askelten tekniikkaa, jonka näen pikku hiljaa etenevänä kasvamisena. (...) Nyt luentojen kautta olen saanut lisää työkaluja näiden asioiden {vastoinkäymisten} tiedostamiseen ja käsittelemiseen.” {E38}

Useimmat kirjoittajat selvästi arvostivat luentosarjaa ja olivat siitä vaikuttuneita. Eräs kirjoittaja totesi kurssista seuraavasti:

”(...) koen luennoitsija Saarisen luentosarjat kokonaisvaltaisesti mielekkäimmiksi ja kenties jopa arvokkaimmiksi koko yliopistossa. Sillä vaikka tieteelliset saavutukset ovatkin hienoja ja niistä saa muilta gloriaa, on oman itsensä kehittäminen kaikista ambitioista palkitsevinta.” {E1}

Osallistujat toivat esille, että he olivat saaneet kurssin aikana uusia käsitteitä. Osallistujien kirjoittamissa esseissä tuli esille, miten moneen kontekstiin ja elämän alueeseen he olivat soveltaneet sitä käsitteistöä, jota kurssilla tuotiin esille. Esa Saarisen esittelemä käsitteistö sopi niin parisuhteen, työelämän, opiskelun kuin harrastustenkin käsittelyyn. Esimerkiksi Vincent Vega -käsitteistön avulla kerrottiin muodostelmaluistelun joukkueen dynamiikasta ja aliupseerikouluun lähteminen kuvattiin suuria vaikutuksia aikaansaaneena mikromuutoksena. Eräs kirjoittajista totesi, että ”Uomaelämä-käsite oli minulle silmiä avartava kokemus.” {E9} Esseen ohjeistuksessa kehoitettiin osallistujia käyttämään kurssin käsitteitä, mutta osallistujien kertoman perusteella kurssin käsitteistön käyttäminen ei rajoittunut pelkästään esseeseen. Esimerkiksi seuraavassa lainauksessa kirjoittaja kertoo, miten hän on saanut erilaisille hänen arjessaan tapahtuville ilmiöille nimiä kurssilla:

”Koska jokainen oikeasti lähti mukaan {toisen kurssin ryhmätyön} heittäytymistä vaativiin tehtäviin, voi olla että saavutimme J. T. Bergqvistin laskuopin mukaisen ryhmätilan jossa kaikkien panos kertaantui. Luulen, että kaikki ryhmässä huomasivat tämän ja moni lähtikin harjoituksesta hymysuin. Tällaisia arjen filosofisia hetkiä oppii paremmin tunnistamaan saatuaan eri käsitteille nimiä, on hyvä ajatella abstrakteja käsitteitä yksinkertaisten esimerkkien kautta. Näin ne löytävät helpommin jokapäiväisiin tilanteisiin. Toinen esimerkki on aiemmin mainittu uusien asioiden jano, jonka voisi kategorisoida vaikka ’anna tsäänsille mahdollisuus’ sanonnan alle. On muitakin asioita, jotka ovat saaneet tämän kurssin myötä uuden nimen ja muodon arjen ajattelussani.” {E33}

Kirjoittajat kertoivat, että kurssi oli haastanut heitä ajattelemaan. Se oli saanut heidät ajattele-

maan, mitä mieltä he itse olivat eri asioista. Esimerkiksi seuraavassa osallistuja kertoo omien mielipiteidensä haastamisesta:

”Vastaan tuli myös asioita, joista ensireaktiona olin täysin eri mieltä. Luentosarja kuitenkin haastoi ajattelemaan omia mielipiteitä ja miettimään, että miksi näistä asioista oli itse eri mieltä. Tämä on omasta mielestäni ehkä suurin ja tärkein asia, joka minulla kehittyi kurssin aikana. (...) Voisi kaiken kaikkiaan sanoa, että ajattelusta on tullut tietyllä tapaa ”suvaitsevaisempaa” ja monimuotoisempaa.” {E2}

Kirjoittavat toivat esille, että kurssi oli antanut heille uusia näkökulmia. Uusien näkökulmien tarkastelemisen myötä he kokivat saaneensa kokonaisvaltaisemman kuvan asioista ja joissakin tapauksessa tehneensä asiasta uuden tulkinnan. Esimerkiksi eräs osallistujista kirjoitti seuraavasti:

”Elämässä on jatkuvasti monia mahdollisuuksia valita joko sininen tai punainen pilleri. Mahdollisuuksia, chancejä, tai tilanteita, joissa voisikin ajatella, että ’tällä kertaa en käsittelekään asiaa sillä tavalla kun aina ennen olen käsitellyt’ tulee eteen päivän aikana tuhansittain. Uskon, että yksi tämän kurssin suurimmista opeista minulle tuleekin siinä, että annetaan itselle mahdollisuus harkita jotain asiaa uudella, virkistävällä tavalla ja saapumalla siten johonkin uuteen lopputulokseen.” {E18}

Kirjoittavat toivat esille alkaneensa tarkastella asioita sen valossa, että oliko niissä tarkemman tarkastelun jälkeen mieltä sen sijaan, että olisivat tyytyneet pinnalliseen arvioon tai yleisesti hyväksytyyn näkemykseen. Voi perustellusti sanoa, että osallistujien kertoman perusteella heistä oli tullut itsenäisempiä ajattelijoita, kun he pystyivät muodostamaan oman mielipiteensä aiempaa muista riippumattomammin. Osa kirjoittajista toi esille, että kurssilla jotkin asiat saattoivat olla heille ennestään tuttuja, mutta kurssi oli silti tarjonnut asioihin uusia näkökulmia ja rohkaisut pohtimiseen:

”Kurssilla käsiteltiin monia erilaisia asioita, joista monet olivat minulle entuudestaan tuttuja. Monet asiat olivat sellaisia, joita olin miettinyt joskus itsekseni, mutta ajatellut näiden asioiden olevan vain minun omia päätelmiä ja näkemyksiäni. Kurssilla kuitenkin selvisi, että nämä kaikki havainnot ja tavat ajatella ovat ihan yleisiä ja niitä on jopa tutkittu. Tämä antoi itselle rohkeutta jatkaa näiden asioiden pohtimista ja pohtia niitä jopa vielä syvällisemmin. Asioita kuitenkin käsiteltiin hieman erilaisesta näkökulmasta ja paljon laajemmin kuin mitä itse olin aiemmin tehnyt, joten luentosarja tarjosi paljon mielenkiintoista pohdittavaa.” {E2}

Vaikka moni kirjoittajista toi selvästi esille, että kurssi oli saanut heidät pohtimaan oman elämänsä asioita uusista näkökulmista, jokaiselle osallistujalle kurssi ei ollut kuitenkaan auennut ensimmäisellä osallistumiskerralla. Myöhemmällä osallistumiskerralla kurssikokemus muodostui kuitenkin toisenlaiseksi:

”Kävin kurssin luennoilla ensimmäistä kertaa vuonna 2009, jolloin suoritin viimeisiä maisteritason opintojani TKK:lla ja yritin samalla tehdä diplomityötäni. Olin kuullut luentosarjasta paljon hyvää, mutta en ollut vielä valmis vastaanottamaan kurssin epäteknistä sisältöä. Muutaman luentokerran jälkeen väsyin ja lopetin kurssilla käymisen, pitäen sisältöä haihattelevana ja jopa huuhaana. En usko, että olisin kyennyt kirjoittamaan reflektioesseeä positiivisessa hengessä. Vuonna 2012 huomasin, että elämässäni oli tapahtunut paljon ja käytyäni Saarisen luennolla pitkästä aikaa

aloin nähdä kuinka paljon kurssin sisällöt ovat sovellettavissa omaan elämään. Jälkikäteen ajateltuna jouduin miettimään monen sellaisen asian itse, joka olisi tullut läpikäytyä kurssin luennoilla helpommin.” {E19}

Useat osallistujat mainitsivat, että heillä on aikomus käydä kurssi uudelleen tai ainakin osallistua sen luennoille. Eräs kirjoittaja toteaa tästä teemasta seuraavasti:

”Tulevaisuudessa aion varmasti käydä tämän kurssin uudelleen, siinä toivossa että löytäisin yhä uusia ulottuvuuksia arjen filosofian ajattelumalleihini.” {E33}

Vaikka monet osallistujat kuvailivat kurssilla oppimaansa, osa kertoi sen olevan vaikeasti arvioitavissa ja käsitteellistettävissä. Osallistujien kertomuksista päätellen kurssi voi kytkeytyä niin vahvasti heidän elämänsä muiden tapahtumien ympärille, että on vaikea arvioida kurssin vaikutusta. Esimerkiksi seuraavassa lainauksessa kirjoittaja pohtii oppimisen arvioinnin vaikeutta:

”Haluan seuraavassa vastata kysymykseen mitä opin kurssilla. On yleensäkin vaikeaa kertoa, mitä esimerkiksi yhden päivän aikana on koulussa oppinut, yhden lukukauden tai vuoden jälkeen on ehkä helpompi huomata mitä uusia asioita on onnistunut omaksumaan. Tämän kurssin kohdalla konkreettista oppimista on vielä hankalampaa, ellei jopa mahdotonta mitata. Sen voin kyllä kertoa, että tämän kevään aikana olen taas pitkästä ajasta tuntenut rauhaa ja varmuutta siitä, että kaikki tulee tulevaisuudessakin kääntymään parhain päin. Ei tämä kurssi ole ollut mikään ihmelääke, ei pelkästään luennoilla käyminen ole tuonut mitään elämää suurempaa, mutta tämä on ehkä ollut juuri se katalyytti joka on alentanut elämänasenteen muutoksen reaktion aktivaatioenergiaa. Lisäksi tämä kurssi on tuonut luennoilla käymiseen ylevyyttä, hyvä tunnelma kauniissa A-salissa nostaa kummasti mielialaa.” {E33}

Sen lisäksi, että jotkut kirjoittajat kertoivat kurssin annin arvioimisen olevan vaikeaa, moni kirjoittajista kuvaili kurssin käynnistäneen prosessin, joka kirjoitushetkellä oli vielä kesken. Eräs kirjoittaja totesi, että ”Kurssin myötä tuntuu lähteneen käyntiin jonkinnäköinen uusi itseensäätutumisprosessi” {E42}. Toinen kirjoittaja kuvasi prosessin käynnistymistä seuraavasti:

”Tulevaisuutta kohden aion lähteä avoimin mielin ja toiveikkaana. Uskon, että A-salin ihme on käynnistänyt prosesseja, jotka voivat vielä kehittyä pikku laineista positiivisen muutoksen hyökyäalloiksi. Toivon, että jatkossa vielä enemmän pääsen asioihin sisään, enkä ainoastaan hännätä kiinni ja samalla osaan ja uskallan heittäytyä niihin kaikella sillä mitä minä olen. Samaten minun pitäisi enemmän oppia iloitsemaan oppimisesta ja työn tekemisestä saavuttaakseni tavoitteeni, mutta ennen kaikkea osata todeta myös itselleni: Good job!” {E26}

Jotkut osallistujista jopa kertoivat odottavansa, mitä kaikkea käynnistynyt prosessi tuo heidän elämäänsä:

”Kevään aikana elämäni on saanut tuulta purjeisiin. Uusia hyviä prosesseja on alkanut ja joitakin huonompia prosesseja on loppunut. Tulevaisuus on valoisa ja odotan innolla mihin tämä Esan kanssa yhdessä aloitettu ajattelemisen prosessi vie minut!” {E28}

Monet kurssin käynnistämästä prosessista kirjoittaneet arvioivat käynnistymisellä olevan mahdollisesti suuria ja kauaskantoisia vaikutuksia heidän elämäänsä:

”Kaiken kaikkiaan koen, että tulen parantumaan ihmisenä ja ajattelijana pitkään vielä tämän

kurssin päättymisen jälkeen. Kurssi on saattanut aluilleen suuren suuren ja ehdottoman hienon ja tärkeän muutosvaiheen elämässäni, joka tulee jatkuvaan varmasti hautaan saakka. Suuri kiitos kurssista, tästä on hieno lähteä luomaan hyvää elämää!” {E42}

Kurssi oli ollut monen osallistujan kertomuksen mukaan selvästi poikkeuksellinen yliopisto-kurssi, joka oli vaikuttanut heidän elämäänsä epätyypillisen syvällisesti. Kurssin koettiin antaneen aineksia kasvuun ja sen koettiin auttaneen paremmaksi ihmiseksi kasvamisessa. Osallistujat kertoivat kurssin muun muassa antaneen heille näkökulmia, saaneen heidät ajattelemaan ja pohtimaan sekä tuottaneen heille oivalluksia. Vaikka monet kirjoittajat käsittelivät kurssin antia, osa kirjoittajista kertoi kurssin vaikutuksen arvioimisen ja sen käsitteellistämisen olevan vaikeaa. Monet kirjoittajat totesivat, että kurssi oli käynnistänyt heidän elämässään prosessin, joka oli kesken ja jonka he ennakoivat jatkuvan vielä pitkään. Eräs kirjoittaja totesi, että ”Prosessini ei tule päätymään, nyt se vasta on alussa!” {E5}

Lopuksi

Tämän artikkelin tavoitteena oli kuvata, millaiselta ilmiöltä Esa Saarisen *Filosofia ja systeemiajattelu* -kurssi näyttää osallistujien kurssin lopuksi kirjoittamien esseiden perusteella. Seuraavaksi tuon tiivistetysti esille aiemmin esittämäni tulokset sekä nostan niistä tarkasteluun muutaman seikan.

Osallistujat kirjoittivat esseissään elämästään ja eri elämänalueista pohtien erityisesti sitä, miten elämää tulisi elää. Kirjoittajat käsittelivät esseissään omaa kasvuaan ja onnistumisiaan mutta myös heille vaikeita ja kipeitä asioita. Moni osallistujista kertoi tunnistamistaan kasvukohdistaan, joissa he toivoivat edistyvänsä. Esseet olivat kirjoituksia, joissa osallistujat pohtivat elämäänsä hyödyntäen kurssin tarjoamien käsitteiden näkökulmia. Osallistujien kirjoitusten perusteella kurssin luennoille osallistuminen ja esseen kirjoittaminen olivat luoneet heille tilaisuuden pohtia elämäänsä ja toimintatapojaan. Esseiden valossa näyttää siltä, että Saarisen kurssi loi osallistujille poikkeuksellisen tilaisuuden omaa toimintaansa koskevalle pohdinnalle.

Monet osallistujista kertoivat suhtautuneensa kurssiin ennakoita varauksella. Näistä lähtökohdista kurssi pystyi kuitenkin sen kuluessa voittamaan negatiiviset ennakkoluulot, minkä lisäksi se pystyi ylittämään myös positiiviset ennako-odotukset. Suhteutettuna osallistujien ennako-odotuksiin kurssi muodostui siis heille dramaattisella tavalla antoisammaksi. Moni oli yllätynyt siitä, että kurssilla esitetyt asiat ja näkökulmat pystyi liittämään omaan elämäänsä. Osallistujat huomasivat kurssin aikana, että kurssi loi heille mahdollisuuden kehittää itseään, minkä he kokivat motivoivana.

Esa Saarinen on useasti kertonut haluavansa tuoda filosofian antiikin mukaisesti ihmisten elämään sen sijaan, että filosofia jäisi sellaiseksi irralliseksi oppiaineeksi tai akateemiseksi keskusteluksi, jolla ei ole yhteyttä käytännön elämään. Osallistujat kertoivat yhdistäneensä luennoilla Saarisen esittämiä esimerkkejä omaan elämäänsä ja pohtineensa elämäänsä niiden valossa. Kurssi kannusti heitä oman ajattelunsa ajatteluun ja rohkaisi omien toimintatapojensa kehittämiseen. Kurssi loi osallistujille yhteyden heidän oman elämänsä ja filosofian välille, ja kurssille osallistuminen muutti joidenkin osallistujien käsitystä filosofiasta tuoden sen merkittävyy-

den heidän elämäänsä. Osallistujien kertoman perusteella Saarinen siis onnistui antiikin filosofian mukaisessa tehtävässään.

Osallistujat kuvailivat luennoilla vallinnutta tunnelmaa poikkeuksellisen keskittyneeksi, lämpimäksi ja energiseksi. Luennot olivat saaneet osallistujat ajattelemaan ja pohtimaan. Monet kirjoittajat kertoivat, että he olivat luentojen aikana ja niiden seurauksena saaneet merkittäviä oivalluksia, jotka liittyivät esimerkiksi heidän toimintatapoihinsa. Toisinaan osallistujat kokivat jopa heränneensä jossakin suhteessa luennon seurauksena. Sen lisäksi, että luennot herättivät virkittäviä ajatuksia, ne olivat myös viihdyttäviä. Näiden perusteella Saarisen luentoja voidaan perustellusti kutsua innostaviksi oivallusympäristöiksi, joissa keskeisintä antia osallistujalle on hänen oma ajattelun liikkeensä ja kasvu hänen omista lähtökohdistaan.

Osallistujien kertoman perusteella *Filosofia ja systeemiajattelu* -kurssi oli heidän mielestään selvästi myönteisessä mielessä poikkeuksellinen yliopistokurssi. Moni kirjoittajista kuvaili kurssilla oppimaansa, vaikka toisaalta osa kertoi kurssin annin arvioinnin ja sen käsitteellistämisen olevan vaikeaa. Kurssi oli rohkaissut osallistujia pohtimaan omia päämääriään ja toimintatapojaan ja erityisesti osallistujat kokivat saaneensa uusia näkökulmia asioihin. Kurssi innosti heitä oman ajattelunsa tutkimiseen ja sen kehittämiseen sekä antoi työvälineitä niihin. Moni oli kurssilla tunnistanut sekä omia kehityskohtiaan että vahvuuksiaan ja monet kertoivat, että kurssi oli auttanut heitä kohtaamaan muita ihmisiä aiempaa myönteisemmin ja yhteistyökykyisemmin. Kurssi oli antanut osallistujille myös uusia käsitteitä, joilla he olivat hahmottaneet tilanteita elämänsä eri toimintaympäristöissä: Saarisen käsitteistö sopi niin parisuhteen, työelämän, opiskelun kuin harrastustenkin käsittelyyn. Kurssin koettiin antaneen aineksia henkiseen kasvuun, ja monet osallistujat kertoivat kurssin käynnistäneen prosessin, jolla he uskoivat olevan suuria ja kauaskantoisia vaikutuksia heidän elämäänsä.

Jos haluamme ymmärtää ja synnyttää tilanteita, joissa ihmiset saavat tuoreella tavalla ja eri näkökulmista tarkastella elämäänsä, olisi syytä syventää ymmärrystä siitä, mitä Saarisen luennoilla tapahtuu. Osallistujien kertoman perusteella tällainen tilanne tuottaa merkittäviä oivalluksia ja voi käynnistää arvokkaan prosessin. Jo tähän mennessä saavutetut tulokset Saarisen luennoista ovat mielestäni erittäin kiinnostavia ja niitä tutkimalla voi löytyä sekä teoreettisesti että käytännöllisesti merkityksellisiä avauksia. Jatkossa tulisi paneutua erityisesti luentotilanteessa syntyvän henkilökohtaisesti relevantin vaikuttavuuden ymmärtämiseen. Tässä artikkelissa saatuja tuloksia ei ole tarkasteltu tietyn teoreettisen viitekehyksen valossa tai argumentoitu, millaisiin teoreettisiin huomautuksiin löydökset antavat aihetta; myös tätä puolta voitaisiin jatkossa ansiokkaasti avata.

Palataan kuitenkin vielä hetkeksi *Filosofia ja systeemiajattelu* -kurssin tavoitteisiin, jotka vuoden 2012 ensimmäisellä luennolla esitettiin seuraavasti:

”1. Vahvistaa osallistujan kykyä *jäsentää omaa elämänfilosofista ajatteluaan*, erityisesti koskien oman toiminnan perusteita.

2. Lisätä osallistujan *kykyä kohdata luovasti ja tuloksellisesti* oman elämän muutoksia, vaihtoehtoja ja valintoja.

3. Vahvistaa osallistujan kykyä luoda *omien arvojensa mukaista* elämää.”

Lisäksi kurssin toisella luennolla esitettiin, että

”tavoitteena ei ole ensisijaisesti tarjota uutta tietoa filosofiasta tai systeemiajattelusta, vaan:

1. Ottaa paremmin haltuun jo saavuttamiamme oivalluksia
2. Muotoilla sanallisesti, käsitteellisesti ja elämyksellisesti saavuttamiamme oivalluksia nykytilanteeseen sopiviksi
3. Luoda prosessi, johon osallistuen ajattelet huhtikuussa {kurssin loputtua} enemmän siten kuin tarkemmin ajatellen itse ajattelet”.

Jonkin verran yliopisto-opetusta tuntevana voin sanoa, että edellä kuvatut tavoitteet eivät ole tyypillisiä 2000-luvun yliopistokurssille eivätkä ne myöskään ole vaatimattomimmasta päästä, mikä voi herättää niiden kuulijassa sekä hämmennystä että epäilystä. Tässä esseessä tarkasteltujen osallistujien kokemusten valossa voidaan kuitenkin havaita, että tavoitteet ovat perusteltuja ja ne myös saavutetaan.

Kirjoittaja

Jaakko Korhonen on toiminut Esa Saarisen Filosofia ja systeemiajattelu -kurssin assistenttina vuosina 2010–2013. Hän on aiemmin tutkinut kurssin hyvinvointivaikutuksia diplomityössään Yliopisto-opetuksella kukoistusta – elämänfilosofisen luentosarjan vaikuttavuus hyvinvointiin. Kirjoittaja työskentelee Aalto-yliopistossa Esa Saarisen tutkimusryhmässä ja aikoo jatkaa relevanttien ilmiöiden tutkimista.

Lähteet

- Heiskanen, Hanna. 2012. *Opiskeluinnon avaimet. Tietokäsitysten ja ajattelu- ja toimintastrategioiden yhteys opiskeluun sekä näissä tapahtuva muutos aktivoivan filosofian kurssin aikana*. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Kenttä, Peter. 2012. *Itsetuntemuksellisesta mielenrauhasta toiminnalliseen tehokkuuteen – vaihemalli hyvinvoinnin kasvusta eräässä asiantuntijaorganisaatiossa*. Aalto-yliopisto. Diplomityö.
- Korhonen, Jaakko. 2012. *Yliopisto-opetuksella kukoistusta – elämänfilosofisen luentosarjan vaikuttavuus hyvinvointiin*. Aalto-yliopisto. Diplomityö.
- Saarinen, Esa. 2003. “Soveltavan filosofian luova räjähdysvoima.” *Niin & Näin* (36): 8–13.
- Saarinen, Esa. 2008. “Philosophy in the 21st Century: Socratic Philosophy That Matters and Engages With People.” *International Academy of Philosophy, News and Views*, 20.
- Saarinen, Esa. 2012. “The Paphos Seminar. Elevated Reflections on Life as Good Work.” *Good Work Project Report Series*, Number 80.